

Hökenbergsgård, Rådhusgatan och Skottgård

Arboga stad 34:1, Arboga stad och kommun, Västmanland

Erica Strengbom

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2016:34

ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Hökenbergsgränd, Rådhusgatan och Skottgränd

Arboga stad 34:1, Arboga stad och kommun, Västmanland

Erica Strengbom

Lst dnr 431-1837-2015, 431-1838-2015, 431-1839-2015

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2016 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2016:34

Författare Erica Strengbom

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Rådhusgatan fotad från väster med Trefaldighets kyrkan
i bakgrunden. Foto taget av Erica Strengbom.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_160001

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Tidigare arkeologiska undersökningar	6
Syfte och frågeställningar.....	7
Metod och genomförande.....	7
Resultat	9
Hökenbergsgränd.....	9
Rådhusgatan.....	9
Skottgränd	13
Tolkning.....	15
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	17
Referenser	18
Tekniska och administrativa uppgifter.....	19
Bilagor	20
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	<i>20</i>
<i>Bilaga 2. Anläggningstabell.....</i>	<i>21</i>
<i>Bilaga 3. Fyndtabell</i>	<i>23</i>
<i>Bilaga 4. Sektionsritningar.....</i>	<i>24</i>
<i>Bilaga 5. Vedartanalys</i>	<i>32</i>
<i>Bilaga 6. ¹⁴C-datering</i>	<i>33</i>

Figur 1. Karta över trakten kring Arboga med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en svart cirkel. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

I samband med att tekniska förvaltningen, Arboga kommun skulle byta ut och renovera befintliga dag- och vattenledningar på Hökenbergsgård, Rådhusgatan och Skottgård som ligger inom fornlämning Arboga 134:1 (stadslager) utförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakningar. Då arbetet utfördes i befintliga schakt dokumenterades schaktväggarna efter att schakten var upptagna. På Hökenbergsgård fanns endast en mindre rest av ett träflislager bevarat, i övrigt var området helt söndergrävt av ett avloppsrör. På Rådhusgatan fanns kulturlager bevarade i fem av sju schakt. Påträffade fynd gav en generell datering från 1650-tal och framåt. I flera av schakten var inte den ursprungliga marknivån nådd så det är möjligt att medeltida kulturlager kan finnas bevarade under den nivå som schakten grävdes till (1,70 meter). Söder om Arbogaån på Skottgård fanns de bäst bevarade kulturlagren. En ¹⁴C-analys av bottenlagret daterades till medeltid med intervallet 1295–1415 e. Kr.

Inledning

I samband med att Arboga kommun skulle byta ut och renovera befintliga dag- och vattenledningar utförde Arkeologgruppen i Örebro AB en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakningar. Markarbetet berörde fornlämning Arboga 34:1 som utgörs av stadslager vilka dateras till medeltid och historisk tid. Hökenbergsgård och Rådhusgatan är belägna i den norra delen av Arboga och Skottgård ligger söder om Arbogaån som skiljer de båda stadsdelarna åt. Uppdragsgivare var Länsstyrelsen i Västmanland, företagare och betalningsansvarig var Arboga kommun.

Bakgrund och kulturmiljö

Arboga har en av Sveriges bäst bevarade medeltida stadskärnor med Uppkyrkan (nuvarande Sankt Nicolai kyrka) som den äldsta byggnaden. Kyrkan stod troligtvis färdig redan i början av 1200-talet. På 1280-talet lät Franciskanerorden anlägga ett kloster här. Namnet Arboga omnämns första gången år 1286 som *Arbugae* med betydelsen åbåge eller åkrök.

De äldsta beläggen för Arboga som stadsbildning är från 1200-talets slut och stadens äldsta sigill härrör från år 1330, vilket tyder på att det då fanns en fullt utvecklad stad.

Under hela medeltiden såväl som i tidigmodern tid hade staden en viktig funktion som handels- och omlastningsplats för järnmalmstransporterna från Bergslagen till Stockholm (Nordström 2015).

Tidigare arkeologiska undersökningar

Trots att Arboga har en så välbevarad medeltida stadskärna är det arkeologiska materialet från staden tämligen litet. Några mindre arkeologiska undersökningar har genomförts i centrala Arboga. Dessa har främst utgjorts av mindre schaktningskontroller.

Nordväst om undersökningsområdet utfördes år 1980 en arkeologisk undersökning inför byggandet av ett nytt sparbankshus i kvarteret Barnhuset. Vid undersökningen kunde fyra bebyggelsefaser identifieras. Den äldsta bebyggelsen etablerades sannolikt under tidigt 1300-tal. Den yngsta bebyggelsefasen daterades till 1630-tal och framåt (Hed Jakobsson 2001).

Norr om undersökningsområdet ligger kvarteret Harneskmakaren som år 1991 var föremål för en arkeologisk undersökning. Där har en äldsta bebyggelsefas daterats till cirka 1200–1350 e.Kr. Strax intill i kvarteret Klingsmeden har en kavelbro dendrokronologiskt daterats till 1280-talet (Anund 1995).

Norr om undersökningsområdet utfördes år 2011 en schaktningsövervakning vid Rådhusets norra del. En stenkonstruktion, troligen en husgrund och ett kulturlager påträffades. Lagret har inte kunnat dateras, men fyndfattigdomen och dess stratigrafiska läge tyder på en medeltida datering (Bergold 2011).

År 2014 utfördes en arkeologisk förundersökning i kvarteret Gropgården sydöst om undersökningsområdet där bebyggelselämningar och metallhantverk samt odlingslämningar från 1600-tal och framåt påträffades (Nordström 2015).

Vid schaktningar för fiberkabel utfördes en schaktningsövervakning kring Hamngatan och Hökenbergsgränd. Sträckan efter Hökenbergsgränd påverkade endast sentida, påförda grus- och sandlager. Kring Hamngatan och Kyrkogatan fanns bevarade kulturlager och en ¹⁴C-analys visade området kring Heliga Trefaldighets kyrka förmodligen började utnyttjas mer intensivt under 1500-talet (Alström 2012).

Några mindre undersökningar har genomförts i området söder om ån. Vid en undersökning på den södra sidan av ån i Soopiska gårdarna, Fältskären och angränsande delar av Storgatan framkom kulturlager som daterades från 1600-talet och senare (Alström 2007).

Strax söder om undersökningsområdet, på Trädgårdsgatan, genomfördes en schaktningsövervakning år 2011. Det dokumenterades bland annat metertjocka kulturlager på en plats vid kvarteret Riskan. Från det nedersta kulturlagret insamlades två ¹⁴C-prov. Proverna visade att kulturlagren avsatts tidigast under 1500-talet (Alström 2011b).

Vid en undersökning i Crugska gården i kvarteret Fältskären på den södra sidan av ån, visade ett ¹⁴C-prov att området utnyttjats från 1400-talets första hälft, då odling troligen skett på platsen. Kulturlagret visar inga spår av att tomten skulle vara bebyggd under den tiden (Alström 2012).

I samband med ett dräneringsarbete kring en fastighet i kvarteret Paradiset utfördes en arkeologisk förundersökning. Kulturlager framkom på tre punkter. Det äldsta lagret dateras genom ^{14}C -analys till intervallet 1400–1475 e.Kr. Inga spår av medeltida bebyggelse framkom (Ros 2015).

Syfte och frågeställningar

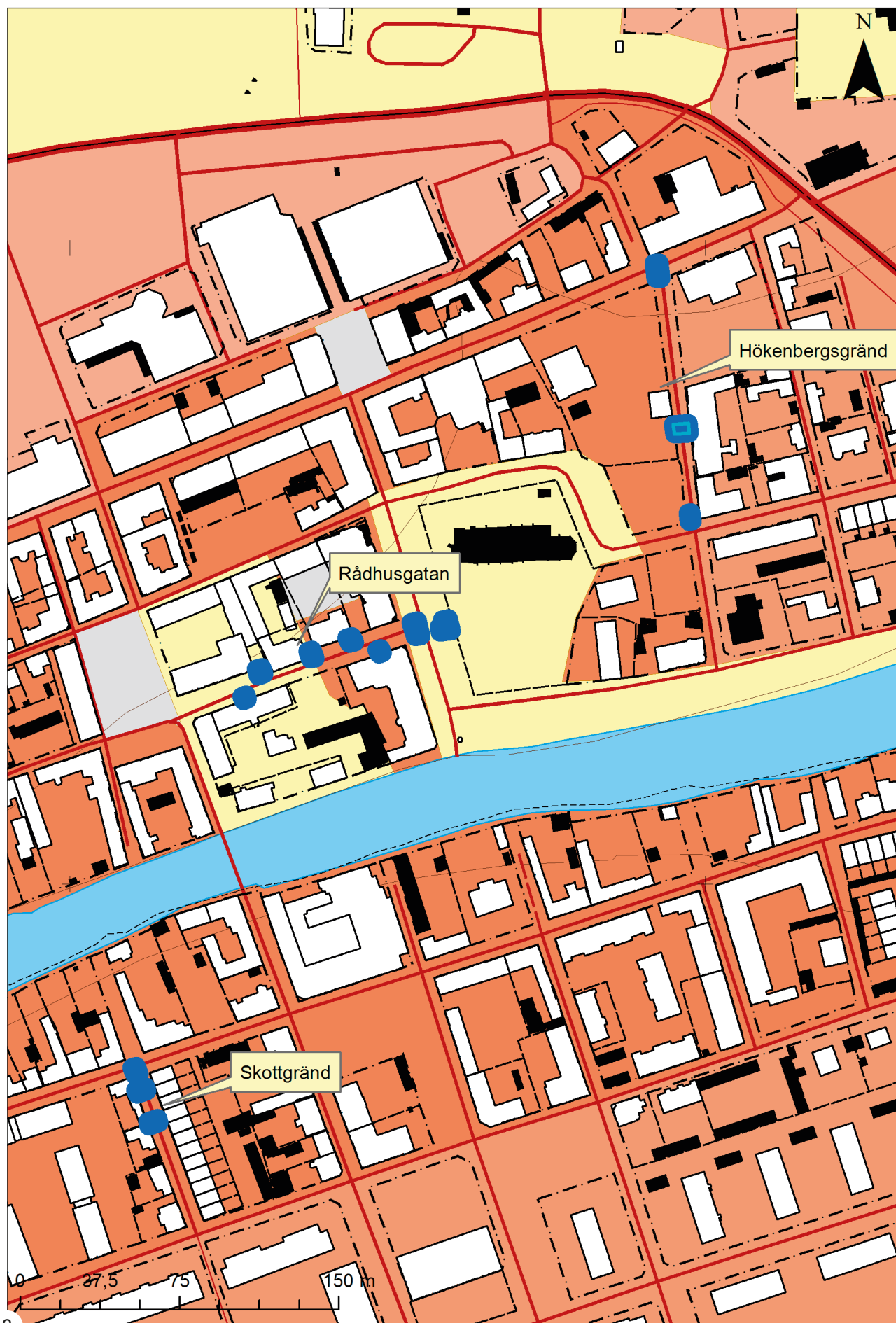
Syftet med förundersökningen var att dokumentera fornlämningen för att ta tillvara kunskap som förväntas bidra till områdets historia och vara nytta för samhällsplaneringen. Om större eller komplexa kulturlager framkom skulle arbetet avbrytas för samråd med Länsstyrelsen.

Förundersökningen skulle klargöra följande:

- *fornlämningens utbredning inom schaktet*
- *bedömning av kulturlager, anläggningar och fynd – karaktär, mängd och bevarandegrad*
- *preliminär datering*
- *preliminär tolkning av fornlämningen.*

Metod och genomförande

Schaktningen genomfördes i befintliga ledningsschakt och kulturlager förväntades endast finnas i schaktväggarna, varvid endast de grävda schakten besiktigades. Schaktväggarna rensades och dokumenterades genom manuellt upprättade sektionsriktningar. Arbetena skedde som punktinsatser under fyra olika tillfällen. Schakten var grävda på Hökenbergsgränd, Rådhusgatan och Skottgränd. Arbetet var från början tre separata uppdrag, men då det rörde sig om samma område slogs rapporten ihop till en i samråd med Länsstyrelsen. På Hökenbergsgränd dokumenterades tre schakt som var grävda i den norra änden av gatan mellan Hamngatan och Nygatan. På Rådhusgatan skulle enligt den ursprungliga planen fem schaktgropar dokumenteras. Under arbetets gång tillkom ytterligare två schaktgropar i den östra änden av Rådhusgatan och på Järntorget, vilka också dokumenterades. Söder om ån på Skottgränd dokumenterades tre schaktgropar.

Figur 2. Översiktskarta med de dokumenterade schakten markerade med blått. Skala 1:2 500.

Resultat

Schakt togs upp på tre gator. Hökenbergsgränd och Rådhusgatan ligger i den norra stadsdelen och Skottgränd i den södra stadsdelen som skiljs av Arbogaån.

Hökenbergsgränd

Schaktgroparna var grävda i den norra delen av Hökenbergsgränd mellan Hamngatan och Nygatan, och grävdes i olika etapper från oktober 2015 till februari 2016. Det avloppsrör som skulle repareras låg på ett djup av 2,5–3 meter. Endast ett fragmentariskt kulturlager av silt och träflis fanns bevarat. I övrigt uppvisade schaktväggarna omrört material.

Schakt 1 grävdes i den norra delen av Hökenbergsgränd mot Nygatan. Gropen mätte 6x3 meter och var grävd till ett djup av 2,5 meter. I botten av schaktet låg ett avloppsrör. Här kunde ingen stratigrafi iakttas, sand och lera låg omrört ner till botten av schaktet.

Schakt 2 grävdes mitt för porten till Hökenbergsgränd 5 och mätte 6x4 meter med ett djup på 2,5 meter. I schaktet fanns sju rörledningar och kablar. Området var mycket söndergrävt. Sand, sten och kompakt blålera låg omrört i schaktet. Endast i den östra schaktväggen syntes resten av ett träflislager. Lagret var synligt i cirka 1 meter och var 0,15 meter i tjockt. Lagret låg direkt under bärlagret, 0,40 meter under marknivå. I övrigt kunde inga kulturlager urskiljas i schaktväggarna.

Schakt 3 låg nära korsningen till Hamngatan. Det mätte 4x2 meter och var grävt till ett djup av 2,5–3 meter. I den västra schaktväggen noterades profilen av en stor grop som mätte 2,5 meter med ett djup av 1,7 meter. Gropen funktion är oklar men har en sentida datering då asfalt och taktegel noterades i fyllningen. Under gropen noterades den sterila blåleran. I övrigt låg ett 0,5 meter tjockt grus- och stenlager under bärlagret. Mot botten av schaktet, på ett djup av 2,5 meter, låg avloppsröret som skulle repareras.

Rådhusgatan

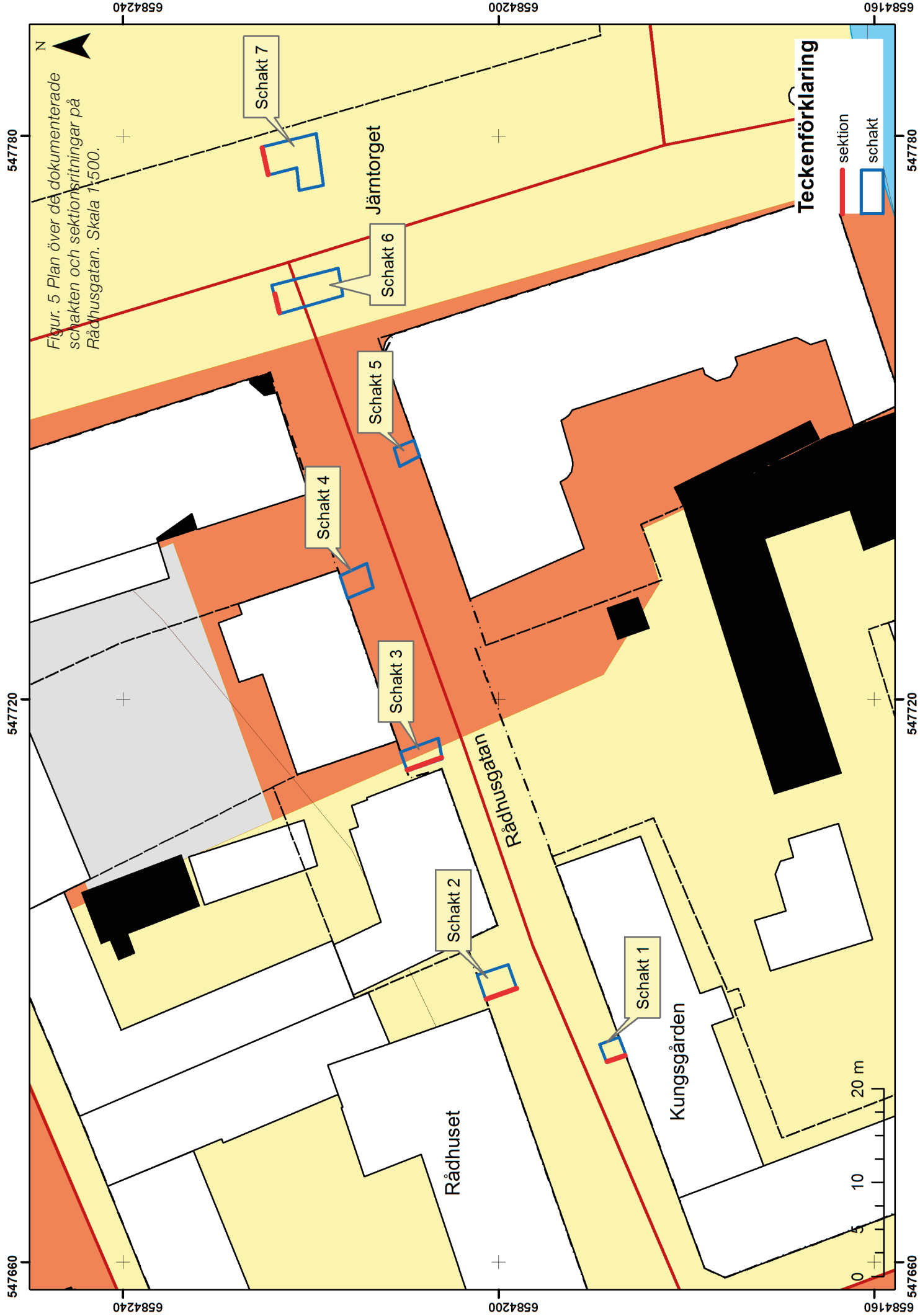
Schakten på Rådhusgatan grävdes i tre etapper. De första schakten grävdes i slutet av oktober 2015, sedan i mitten av november, och det sista schaktet grävdes i slutet av februari 2016. Två av schaktgroparna var helt söndergrävda och ingen stratigrafi kunde urskiljas i schaktväggarna. Fem av schakten hade delvis bevarade kulturlager.

Schakt 1 mätte 2x2 meter med ett djup på cirka 1,70 meter. Gropen grävdes utanför grundmuren till Kungsgården. Bevarade kulturlager fanns endast i den östra schaktväggen. De lager som var frilagda här låg mot grundmuren till Kungsgården och i profilen syntes ingen nedgrävningskant för muren. Troligen har lagren byggts på efter byggnadens tillkomst. Under ett 0,70 meter tjockt bärlager fanns ett 0,25 meter tjockt lager med påförda massor bestående av kompakt lera

Figur 3. Plan över schaktens placering på Hökenbergsgård. Skala 1:500.

Figur 4 (infällt). Schakt 1 visar lera och sand med avloppsrör i botten sett från söder. Foto av Erica Strengbom.

blandat med sten och tegel (A2). Under detta låg ett 0,15 meter tjockt brandlager som bestod av orange, bränd sand varvat med kol och sot (A3). Brandlagret överlagrade ett 0,10 meter tjockt lager av beige lera (A4) som i sin tur täckte ett tunt organiskt lager innehållande träflis (A5). Träflislagret låg på ytterligare ett lager kompakt lera (A6) 0,15 meter tjockt. I detta lager påträffades skaftet från en kritpipa (F1). Mot botten av schaktet låg ett brunt, mjukt, organiskt lager (A7). Lösfynd i form av två skärvor Westerwaldgods och botten av en liten skål i glaserat rödgods togs tillvara vid schaktning. Dessa kan dock inte knytas till något lager (F6 och F7) (bilaga 4.1).

Schakt 2 mätte 3,5x2,30 meter och var grävt till ett djup av 1,50 meter. Den övre delen av schaktet var kraftigt störd och här fanns omrörda massor innehållande sten, bräddor och murbruk till ett djup av 0,80 meter. Under dessa massor fanns ett 0,20 meter tjockt plaströr på sand. Ytterligare omrörda massor låg under sanden. Rester av kulturlager fanns på ett djup av 1,30 meter bestående av ett 0,15 meter tjockt lager grå lera (A4). En skärva yngre rödgods med gul glasyr kunde knytas till lagret (F2) (bilaga 4.2).

Schakt 3 mätte 4x2,20 meter och var grävt ner till ett djup av 1,80 meter. Bärlagret var synligt till ett djup av 0,80 meter och under det fanns en nedgrävning, eller en svacka, fylld med lera, sten och tegel (A2). Under nedgrävningen låg ett 0,15 meter tjockt lager sandig silt (A3), som i sin tur vilade på ett 0,35 meter tjockt lager av sandig silt med träflis, murbruk och mindre stenar (A4). Mot botten av schaktet dokumenterades ett gråsvart organiskt siltlager (A5). Tjockleken är inte fastställd då lagret fortsatte ner under schaktets botten (bilaga 4.3).

Schakt 4 mätte 3x2,70 meter och var grävd i direkt anslutning till husgrunden Rådhusgatan 4. Djupet på schaktet var cirka 1,70 meter. Här fanns inga bevarade kulturlager utan enbart omrörda massor och påförd sand.

Schakt 5 mätte 2,30x2 meter och var grävt till ett djup av 1,60 meter. Schaktet låg i direkt anslutning till husgrunden för Rådhusgatan 1. Här fanns ingen bevarad stratigrafi utan endast bärlager och sand blandat med blålera.

Schakt 6 som inte ingick i den ursprungliga planeringen grävdes extra för att laga ett trasigt avloppsrör. Schaktet mätte 7x4 meter med ett djup av 2,5 meter. Området var mycket söndergrävt och endast i den norra schaktväggen kunde stratigrafi iakttas. Avloppsröret låg på ett djup av cirka 2 meter och här fanns ytterligare betongrör och en dagvattenbrunn. Under bärlagret låg ett 0,40 meter tjockt raseringslager med sten, trä och tegel (A2) som i sin tur täckte ett omrört träflislager (A3). Lagret var cirka 0,40–0,50 meter tjockt och bestod av bark, träflis, kvistar och större djurben som låg blandat med sten och tegel. Mot botten fanns ett 0,10 meter tjockt infiltrationslager (A4) av grå silt med inslag av kol. Den sterila blåleran framkom på 1,40 meters djup (bilaga 4.4).

Schakt 7 fanns inte heller med i den ursprungliga planen utan tillkom senare. Schaktet grävdes på Järntorget ut mot kyrkogården i höjd med Rådhusgatan. Schaktet mätte 6x3 meter och var grävt till ett djup av 1,40 meter. Stratigrafin liknade den i schakt 6. Under bärlagret låg ett 0,40 meter tjockt gruslager som överlagrade ett tjockt träflislager (A3). Lagret innehöll en del större brädbitar, tegel, lerklumpar, stråk av grus och en större mängd obrända djurben (slaktavfall). I lagret hittades ett kritpipskaft. Ett cirka 0,10 meter tjockt infiltrationslager (A4) med enstaka kolfragment låg mot botten. Den sterila blåleran fanns på ett djup av 1,40 meter (bilaga 4.5).

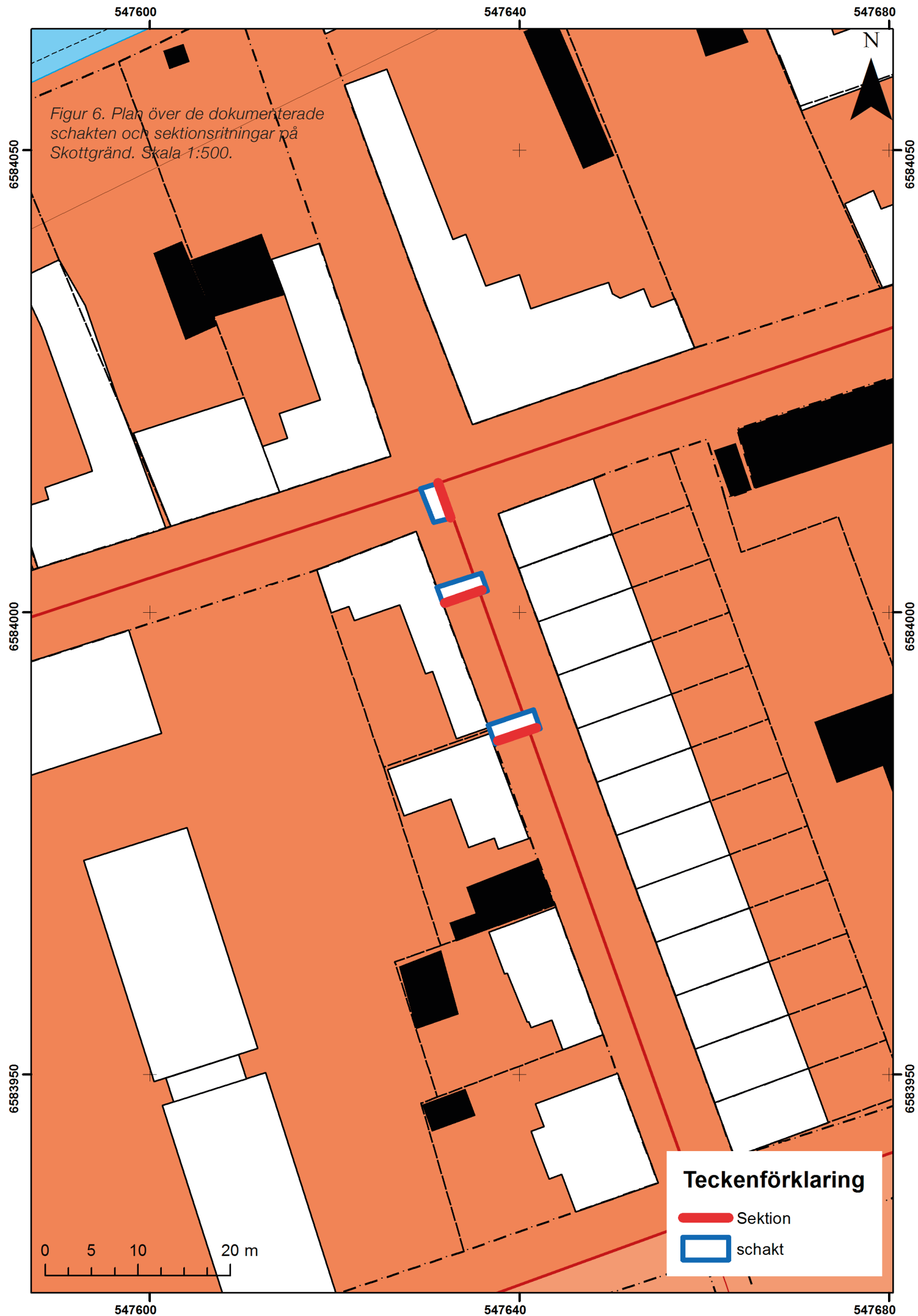
Skottgränd

Söder om Arbogaån på Skottgränd grävdes tre schakt där en äldre vattenledning skulle ersättas. Schakten grävdes i slutet av augusti 2015. Den ursprungliga marknivån blev inte nådd i något av schakten.

Schakt 1 mätte 5,50x2,0 meter med ett djup på 1,50 meter. Under bärlagret framkom ett 0,40–0,60 meter tjockt träflislager (A2) med tegelbrockor, tegelkross, murbruk, skärvor av yngre rödgods (F3), samt grönt fönsterglas (F4). Under träflislagret låg ett 0,20 meter tjockt lager med bark, näver, djurhår med kalk och en del läderspill (A3). Mot botten fanns ett mörkbrunt organiskt lager med inslag av träflis (A4). Lagrets botten var ej nådd (bilaga 4.6).

Schakt 2 mätte 5x2 meter med ett djup på 1,50 meter. Under bärlagret fanns en nedgrävning (A2) fylld med tegel, murbruk och sten. Gropen var synlig i den östra delen av schaktväggen och var grävd genom ett lager (A3) av bark, djurhår, pinnar, näver och en lädersula (F5). Lagret täckte en större mängd kantiga stenar i storleken 0,15–0,50 meter (A4). Under stenarna låg en risbädd av långa slankor, pinnar och ris (A5). Mot botten av schaktet fanns ett mörkbrunt organiskt lager med inslag av träflis och bark (A6) (bilaga 4.7).

Schakt 3 grävdes i korsningen Skottgränd och Storgatan. Schaktet mätte 4x2 meter och hade ett djup på 1,5 meter. Under bärlagret fanns en stor grop synlig i schaktkanten. Den var 2,3 meter stor i ytan och hade ett djup av 1 meter. Den innehöll en större mängd stenar mot botten. Söder om gropen fanns ett rörschakt grävt ner till ett djup av 0,70 meter. Både grop och rörschakt förefaller vara sentida och grävda genom ett lager av murbruk, sten och tegel (A3). Gropen skar också ett brunt, humöst siltlager med trä och grusinslag (A4). Under detta låg ett 0,10 meter tjockt brandlager (A5). Lagret var varvigt av orange, hårt bränd sand, kol och sot. Brandlagret överlagrade ett 0,10 meter tjockt lager av brun silt med träflis (A6). Lagret tunnade ut något åt söder och där låg en horisontell träplanka. Mot botten fanns svart humös silt med fragment av murbruk och glasslagg (A7). Kolprov samlades in från bottenlagret och har ¹⁴C-daterats till 1295–1415 e. Kr. Vedartsanalysen

Figur 7. Profilvägg sedd från nordväst av schakt 2 med risbäddens långa slantar synliga i mitten. Foto taget av Erica Strengbom.

visade att lagret innehöll rikligt med träflis och krossat träkol från tall och björk. (se bilaga 5). Lagrets botten nåddes inte och den ursprungliga marknivån är inte fastställd (bilaga 4.8).

Tolkning

På Hökenbergsgård fanns endast cirka en meter kulturlager bevarade i det mittersta schaktet. I övrigt var det söndergrävt av avloppsrör som låg på 2 till 2,5 meters djup.

På Rådhusgatan fanns inga spår av konstruktioner men ställvis fanns bevarade kulturlager i fem av sju schakt. I schakt 1, 2 och 3 nådde inte schaktgroparna den ursprungliga marknivån. En datering utifrån fynd visar på en generell datering från 1650-tal och framåt. Kungsgården direkt söder om Rådhusgatan uppfördes på 1650-talet och det är troligt att lagren kring Rådhusgatan tillkommit efter uppförandet av byggnaden. Eventuella medeltida lämningar i området närmast Kungsgården (schakt 1) har troligen försvunnit när källarvalvet och byggnaden uppfördes. I schakt 1 fanns ett brandlager, vilket bör vara spår av en mindre, lokal brand, då det inte fanns brandlager i övriga schakt.

I schakt 2 och 3 kan medeltida lager finnas bevarade under 1,7 meter som var djupet på schaktgroparna. De två tillkomna schakten i den östra änden av Rådhusgatan och på Järntorget uppvisade ett tjockare omrört träflislager med rasmassor. Träflislagrets ursprungliga datering var inte möjlig att fastställa då lagret blivit omrört av senare aktiviteter. Den sterila blåleran fanns här på 1,40 meters djup.

Schaktgroparna på Skottgränd var de som uppvisade bäst bevarade kulturlager. Den ursprungliga marknivån blev inte nådd i något av dessa schakt. Schakt 1 och 2 hade delvis en liknande stratigrafi. Här fanns lager med bark, djurhår, kalk, djurben och läderspill, vilket kan vara avfall från garveriverksamhet. Träflislagren med överliggande risbädd är troligtvis en äldre gatu- eller marknivå, vilket antyder att gränden funnits under en lång tid. I västra delen av schakt 2 syntes en större mängd, huggna stenar som skulle kunna vara en utrasad stensyll. Kanske en föregångare till den byggnad som idag står strax väster om stenarna. I övrigt fanns inga konstruktioner.

Schakt 3 skiljde sig från de övriga två genom ett brandlager. Lagret var varvigt och hårt brunnet, men verkar vara spåren efter en mindre lokal brand då, det inte fanns spår av brand i övriga schakt. Bottenlagret ¹⁴C-daterades till medeltid med intervallet 1295–1415 e.Kr. (cal. 2 sigma). Det går inte att avgöra huruvida lagret representerar en medeltida bebyggelse som funnits i närheten eller, kanske mer troligt, att den visar på aktivitet på platsen. Dateringen passar väl in med dateringar från tidigare undersökningar i området som visar på medeltida aktiviteter. Någon medeltida bebyggelse har ännu inte påträffats vid arkeologiska undersökningar söder om Arbogaån.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Utreddningen följde den upprättade undersökningsplanen. Undersökningens syfte var att dokumentera fornlämningen och därigenom tillvarata kunskap som förväntades bidra till områdets historia och nytta för framtida samhällsplanering.

Förundersökningen skulle klargöra följande:

- *fornlämningens utbredning inom schaktet*
- *bedömning av kulturlager, anläggningar och fynd karaktär, mängd och bevarandegrad*
- *preliminär datering*
- *preliminär tolkning av fornlämningen.*

Arkeologgruppen i Örebro AB anser att syftet med undersökningen är uppfyllt och att det är klarlagt i vilken omfattning och utbredning som fornlämning förekommer inom undersökningsområdet. I den mån som det har varit möjligt har lager dateras.

Referenser

Tryckta källor

- Alström, U. 2012. *Schakt för optofiberkabel i närheten av Heliga Trefaldighets kyrka i Arboga*. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2012:2.
- Alström, U. 2012. *Crugska gården i Arboga. Geotekniska provborrningar i gårdsmiljö*. Arkeologisk antikvarisk kontroll. Fornlämning Arboga 34:1. Fältskären 2. Arboga stadsförsamling. Västmanlands län. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2012:57.
- Alström, U. 2011a. *Provboringar i Arboga. Provtagning med skruvborr för analys av förorenad mark*. Arkeologisk antikvarisk kontroll. Fornlämning Arboga 34:1. Kvarteret Kapellet 1, Sturestaden 3:1, Sturestaden 3:2, Harneskmakaren, Olof Ahllöfs park, Arboga stadsförsamling, Arboga kommun, Västmanland. Kulturmiljövård Mälardalen Rapport 2011:14.
- Alström, U., 2011b. *Schaktning för fiberkabel i Arboga*. Förundersökning i form av schaktningsövervakning. Fornlämning Arboga 34:1. Kapellgatan, Trädgårdsgatan och Bergsgränd, Arboga stadsförsamling, Arboga kommun Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2011:57.
- Alström, U. 2007. *Fjärrvärmeanslutningar i Arboga*. Förundersökning i form av schaktningsövervakning. RAÄ 34. Soopiska gården, Fältskären 2 och 3 samt Storgatan, Arboga stadsförsamling, Västmanland. Kulturmiljövård Mälardalen Rapport 2006:57.
- Anund, J . 1995. *Medeltida bebyggelse och reglering i Arboga. En stadsarkeologisk undersökning i kvarteret Harneskmakaren 1991*. Riksantikvarieämbetet UV- Uppsala, Rapport 1995:28. Uppsala.
- Bergold, H. 2011. *Kvarteret Helge And 17 i Arboga*. Västmanland, Arboga stad och kommun, RAÄ Arboga 34:1. Arkeologgruppen AB rapport 2011:1.
- Hed Jacobsson, A. *Medeltid och efterreformatrisk tid i Arboga. Kvarteret barnhuset*. Riksantikvarieämbetet Kunskapsavdelning PM 2001:6.
- Nordström, A. 2015. *Odling och bebyggelse i det tidigmoderna Arbogas utkant*. Västmanland Arboga stad, kvarteret Gropgården 3–5 Arboga 34:1. Arkeologiska uppdragsverksamheten. Rapport 2015:49.
- Ros, J. 2015. *1400-tal i kvarteret Paradiset i Arboga*. Arkeologisk förundersökning Fornlämning 34:1 Arboga Kvarteret Paradiset 9 Arbogabygdens församling Arboga kommun Västmanland. Stiftelsen kulturmiljövård rapport 2015:9.

Tekniska och administrativa uppgifter

Landskap	Västmanland
Län	Västmanland
Kommun	Arboga
Socken	Södertälje
Fastighet	Hökenbergsgård Rådhusgatan Skottgård
Fornlämningsnummer	Arboga stad 34:1
Projektleddning	Helmut Bergold, Erica Strengbom
Personal	Erica Strengbom
Undersökningstid	2015-09-01 till 2016-02-24
Undersökt yta	130 m ² , 44 löpmeter
Koordinater	X 6584100 Y 547600
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Länsstyrelsens diarienummer

431-1837-2015, 431-1838-2015, 431-1839-2015

Arkeologgruppens projektnummer

2015_45, 2015_46, 2015_47

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Fynden förvaras hos Arkeologgruppen AB i väntan på fyndfördelning.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Hökenbergsgränd

Schaktgrop	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	6x3	2,5	Inga kulturlager bevarade sand och grus låg omrört ner till botten av schaktet.
2	6x4	2,5	Endast en rest av ett träflislager fanns bevarat i östra schaktkanten. I övrigt söndergrävt.
3	4x2	2,5	En större sentida grop i västra schaktkanten i övrigt söndergrävt.

Rådhusstorget

Schaktgrop	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	2x2	1,7	Grävdes i direkt anslutning till Kungsgården delvis söndergrävt men bevarade kulturlager synliga i västra schaktet. Ursprungliga marknivån ej nådd.
2	3,5x2,30	1,5	Söndergrävt ner till 1,30 meter. Under lerlager. Yngre rödgods i lerlager. Ursprungliga marknivån ej nådd.
3	4x2,20	1,8	Bärlager ner till 0,80 meter. Organiskt siltlager mot botten. Ursprungliga marknivån ej nådd.
4	3x2,70	1,7	Grävdes i anslutning till befintlig byggnad där man nyligen dränerat. Inga bevarade kulturlager.
5	2,3x2	1,6	Grävdes i anslutning till befintlig byggnad. Inga bevarade kulturlager bara omrörda massor.
6	7x4	2,5	Mycket söndergrävt. träflislager och infiltrationslager i norra schaktväggen.
7	6x3	1,4	Bär och gruslager ner till 0,80 meter. Under låg träflislager med kritpipsskaft.

Skottgränd

Schaktgrop	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	5,5x2	1,5	Under bärlager träflislager med rödgods och grönt fönsterglas. Ursprungliga marknivån inte nådd.
2	5x2	1,5	En större grop, träflislager och risbädd. Ursprungliga marknivån ej nådd.
3	4x2	1,5	Delvis söndergrävt av rörledningar. Brandlager och träflislager. Kolprov från bottenlagret. Ursprungliga marknivån ej nådd.

Bilaga 2. Anläggningstabell

Hökenbergsgränd schaktgrop 1

Inga bevarade kulturlager. Sand och grus låg omrört ner till botten av schakt där avloppsrör låg på 2,5 meters djup.

Hökenbergsgränd schaktgrop 2

Rest av träflislager, utfyllnadsmaterial i östra schaktkanten. Synlig i cirka 1 meter, 025 meter tjockt. I övrigt inga bevarade kulturlager.

Hökenbergsgränd schaktgrop 3

Inga bevarade kulturlager. Avloppsrör låg i botten av schaktet på ett djup av 2,5 meter.

Rådhusgatan schaktgrop 1

Anr	Typ	Djup	Beskrivning
1	Bärlager	0,7	Bärlager.
2	Utfyllnadsmaterial	0,25	Lera med sten och tegel.
3	Brandlager	0,15	Brandlager.
4	Lerlager	0,1	Kompakt beige lera påfört.
5	Organiskt lager	0,1	Brunt organiskt lager med trä.
6	Lerlager	0,15	Gråbrun lera påfört.
7	Organiskt	0,05	Brunt organisk träflis.

Rådhusgatan schaktgrop 2

Anr	Typ	Djup	Beskrivning
1	Bärlager	0,6	
2	Sand med plaströr	0,2	Sand med plaströr.
3	Omrört träflislager	0,5	Omrört träflislager med sten och tegel.
4	Lera	0,15	Kompakt grå lera med en skärva rödgods.

Rådhusgatan schaktgrop 3

Anr	Typ	Djup	Beskrivning
1	Bärlager	0,8	
2	Nedgrävning en svacka	0,5	Nedgrävning en svacka fylld med lera, sten och tegel.
3	Sand	0,15	Sand .
4	Träflis	0,35	Omrört träflislager med murbruk och sten.
5	Organisk siltlager	Ej grävt till botten	Gråsvart organisk silt.

Rådhusgatan schaktgrop 6

Anr	Typ	Djup	Beskrivning
1	Bärlager	0,4	
2	Rasmassor	0,4	Sten tegel, och träplankor blandat.
3	träflislager	0,40-0,50	Omrört träflislager med sten och tegel.
4	Infiltrationslager	0,1	Blågrå silt med enstaka kolfragment.
5	Undergrund		Blågrå lera.

Rådhusgatan schaktgrop 7

Anr	Typ	Djup	Beskrivning
1	Bärlager	0,4	
2	Rasmassor	0,4	Sten tegel, och träplankor blandat.
3	Träflislager	0,40-0,50	Omrört träflislager med sten och tegel kritpipsskaft.
4	Infiltrationslager	0,1	Blågrå silt med enstaka kolfragment.

Skottgränd schaktgrop 1

Anr	Typ	Djup	Beskrivning
1	Bärlager	0,5	
2	Träflis/utfyllnad	0,5	Tjockt träflislager med tegel och murbruk som utfyllnad.
3	Avfall/utfyllnad	0,2	Bark, näver, djurhår, kalk, djurben och läderspill.
4	Utfyllnadslager	0,2	Humös mörkbrun silt med träflis.

Skottgränd schaktgrop 2

Anr	Typ	Djup	Beskrivning
1	Bärlager	0,3	
2	Utfyllnad	0,10-0,50	Utfyllnad i form av rasmassor tegel, murbruk och sten.
3	Avfall/utfyllnad	0,10-0,40	Avfall i form av bark, näver, djurhår, kalk, läderspill och djurben.
4	Stenar med brun silt	0,2	Huggna utrasade? stenar med brun silt på. Lädersula hittad här.
5	Risbädd	0,2	Risbädd och slonor.
6	Träflis	0,4	Mörkbrun humös silt med träflis och bark.

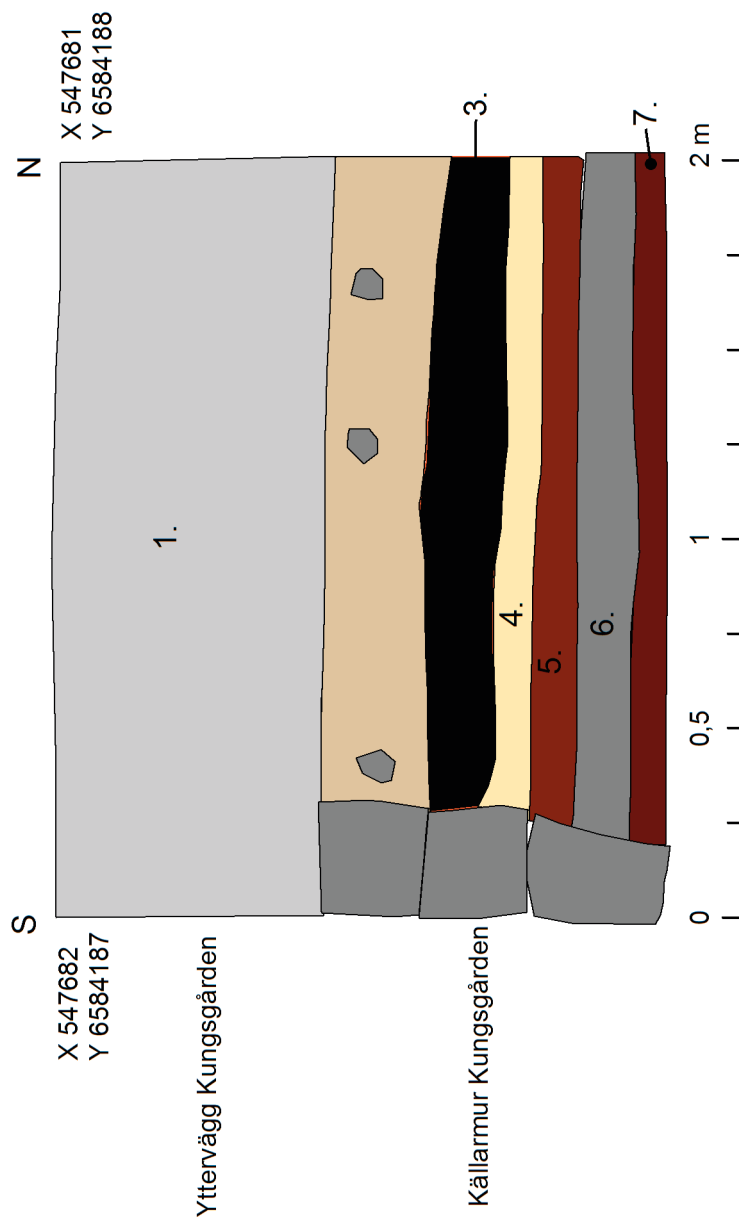
Skottgränd schaktgrop 3

Anr	Typ	Djup	Beskrivning
1	Bärlager	0,2	
2	Störningar	0,60-0,80	Sentida gropar.
3	Utfyllnad	0,8	Påförda rasmassor. Murbruk sten och tegel. Utfyllnadsmaterial.
4	Organisk	1	Silt med trä och steninslag.
5	Brandlager	0,1	Svart brandlager med orange hårt bränd sand.
6	Träflis	0,1	Träflis med horisontellt trä mot botten.
7	Silt		Svart humös silt med kolfragment, glasslagg och murbruk.

Bilaga 3. Fyndtabell

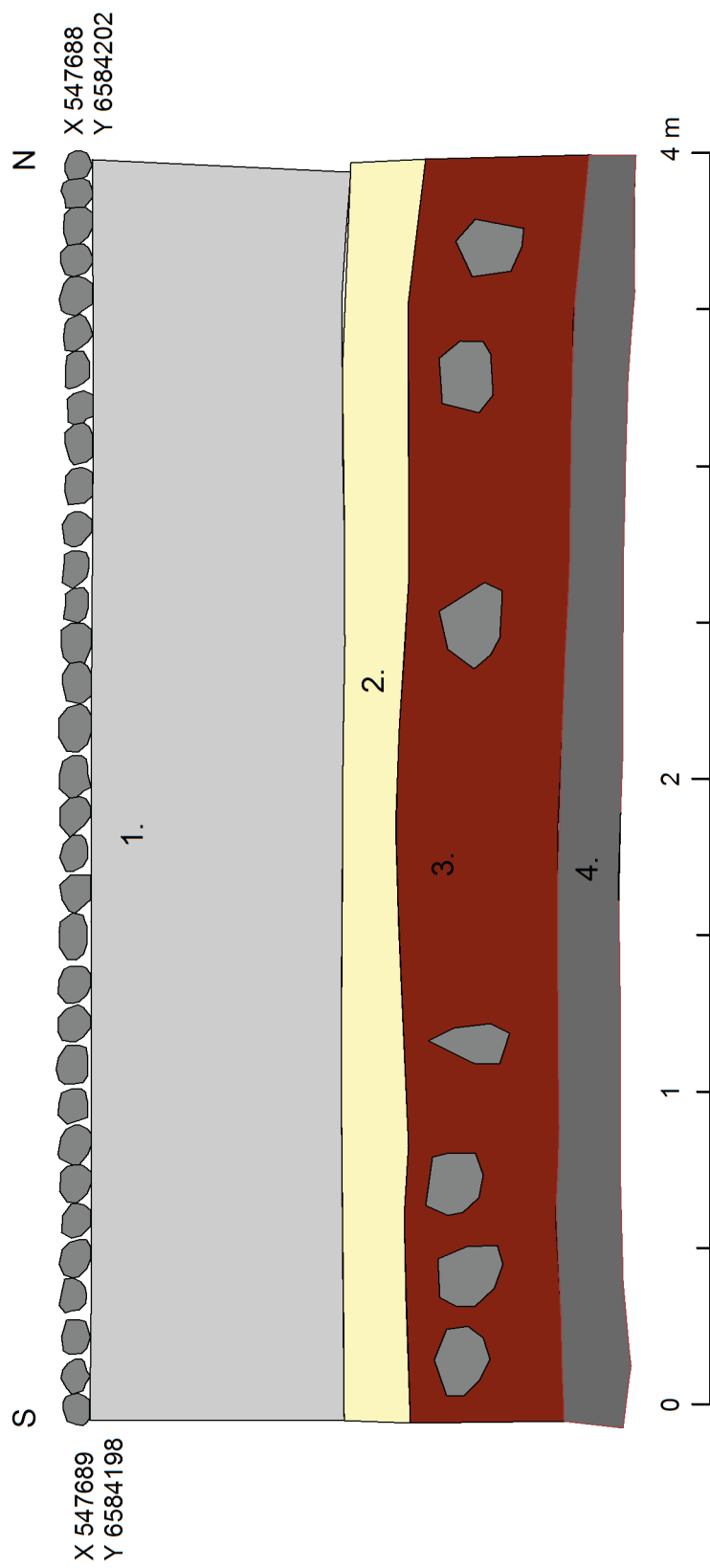
Fnr	Sakord	Material	Vikt (g)	Antal	Fyndomständigheter
1	Kritpipa	Lera	2	1	Rådhusgatan schakt 1 lager 6 del av skaft ej daterbart.
2	Fat	Rödgods	12	1	Rådhusgatan schakt 2. Gul glasyr på insidan.
3	Fat, skål	Rödgods	130	3	Skottgränd schakt 1. lager 2 Del av liten skål på fot och delar av fat. Brun blylasyr på insidan.
4	Fönsterglas	Glas	1	1	Skottgränd schakt 1. lager 2 kasserat.
5	Lädersula	Läder	200	1	Skottgränd schakt 2 Lager 4 Fotad och kasserad.
6	Bägare	Stengods	52	2	Rådhusgatan schakt 1. Lösfynd Westerwald.
7	Skål, handtag	Rödgods	113	2	Rådhusgatan schakt 1. Lösfynd, botten på skål med kritpipsdekor. Del av handtag till gryta. Brun blyglasyr på insidan.

Rådhusgatan schaktgrop 1

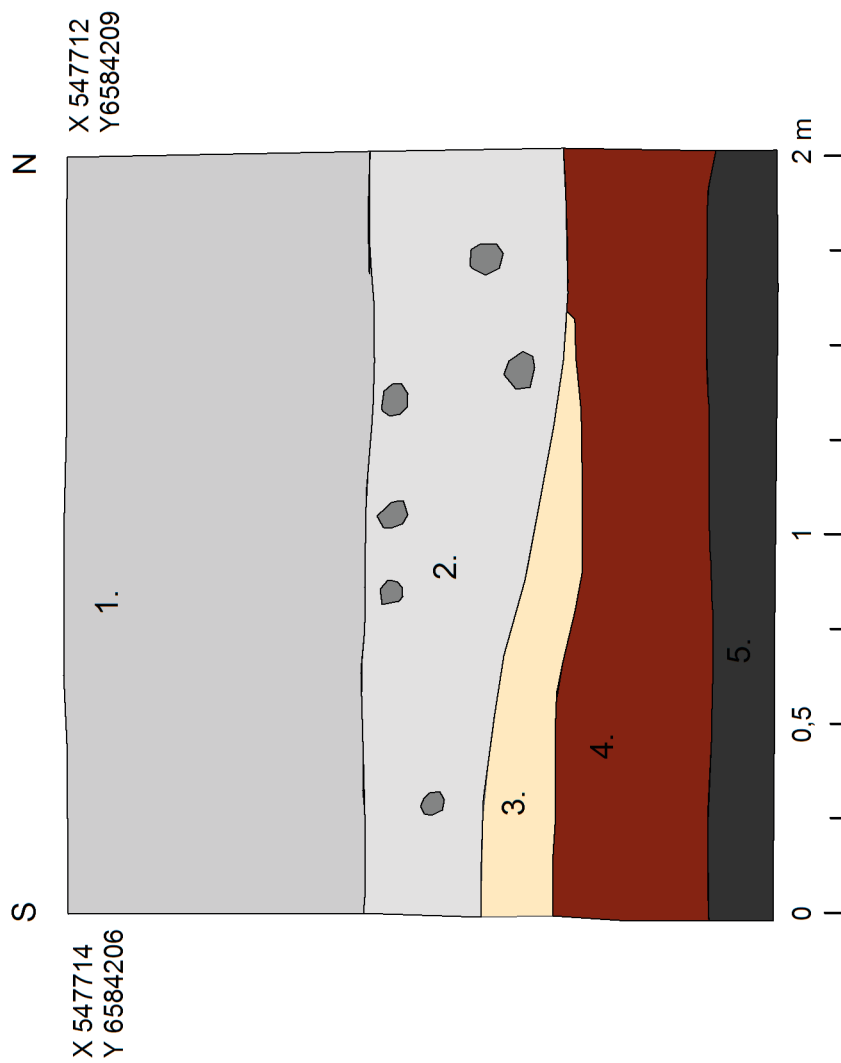
1. Bärlager
2. Lera med sten och tegel
3. Brandlager
4. Beige lera
5. Organisk med trä
6. Gråbrun lera
7. Brunt organiskt

Rådhusgatan schaktgrop 2

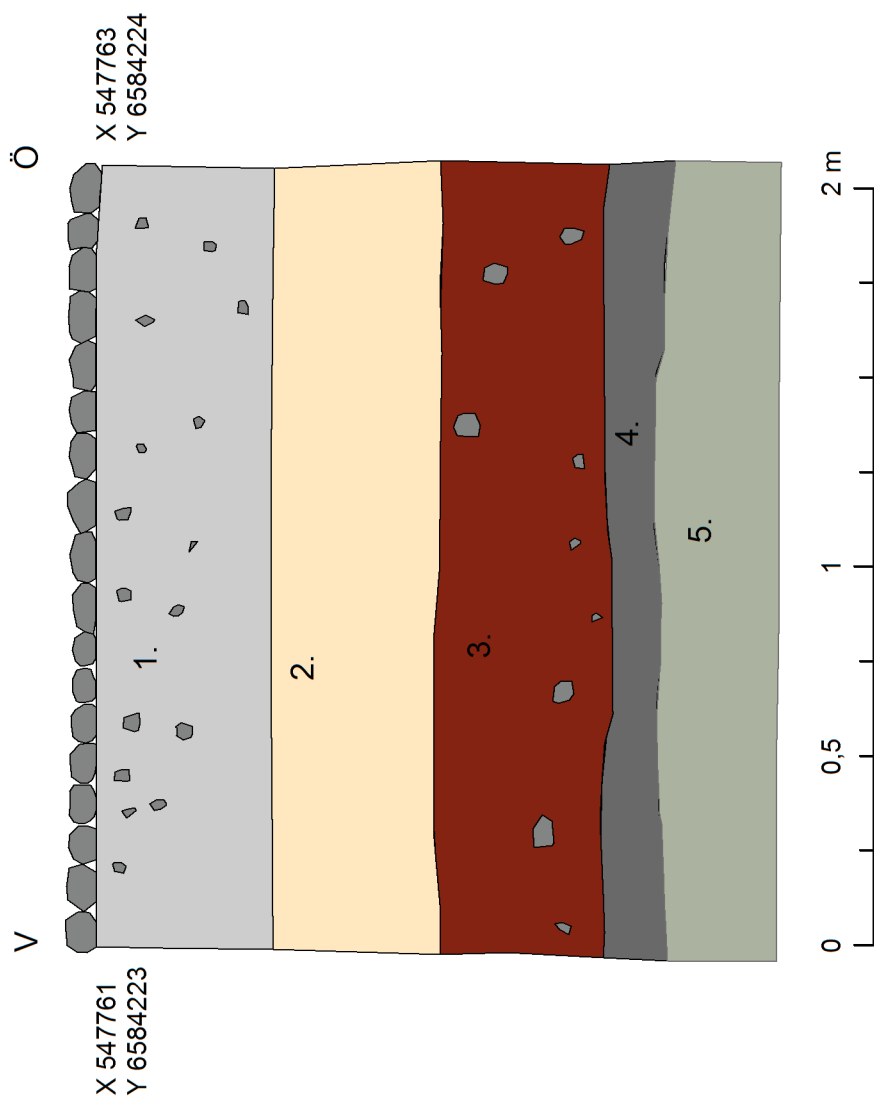
1. Bärlager
2. plaströr och sand
3. Omrört träflis med sten och tegel
4. Grått lerlager

Rådhusgatan schaktgrop 3

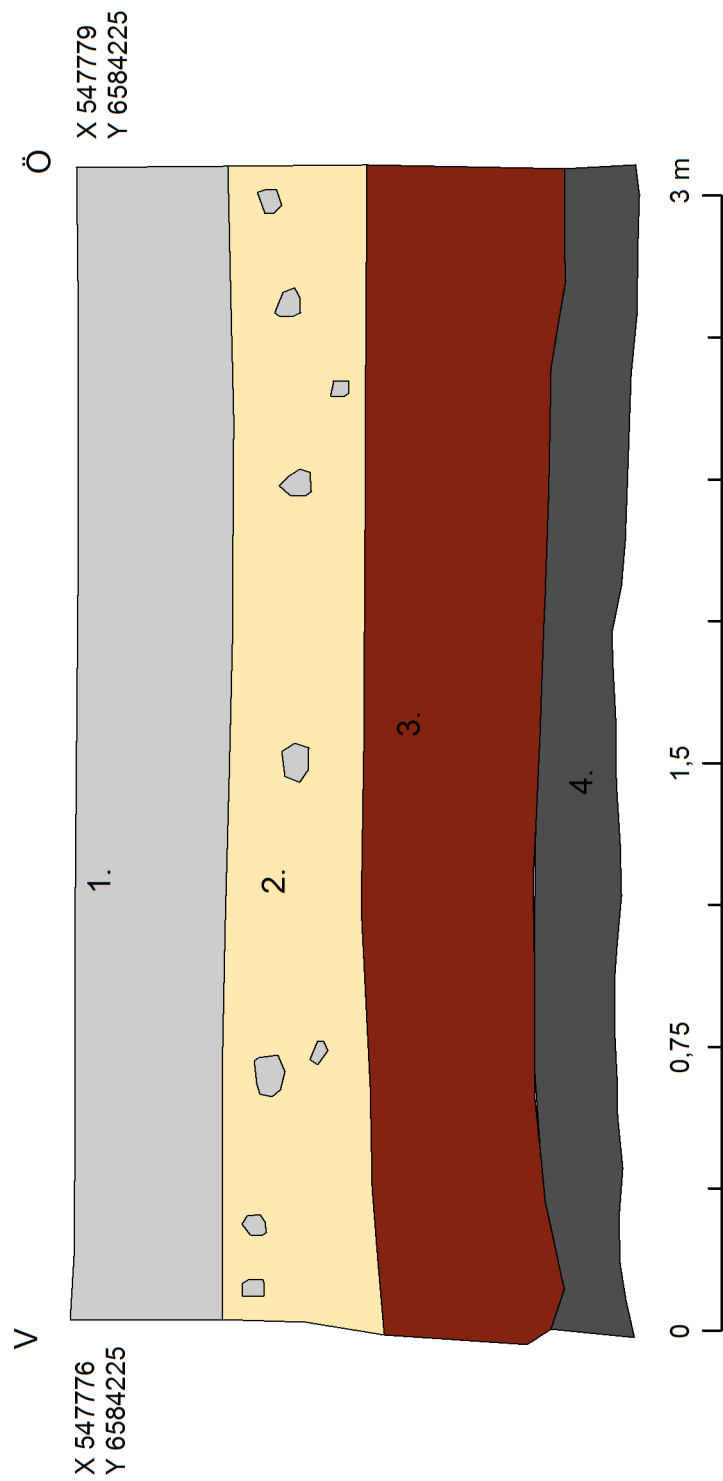
1. Bärlager
2. Nedgrävning med lera, sten och tegel
3. Sand
4. Grusig silt med träflis murbruk och sten
5. Gråsvart organisk silt

Rådhusgatan schaktgrop 6

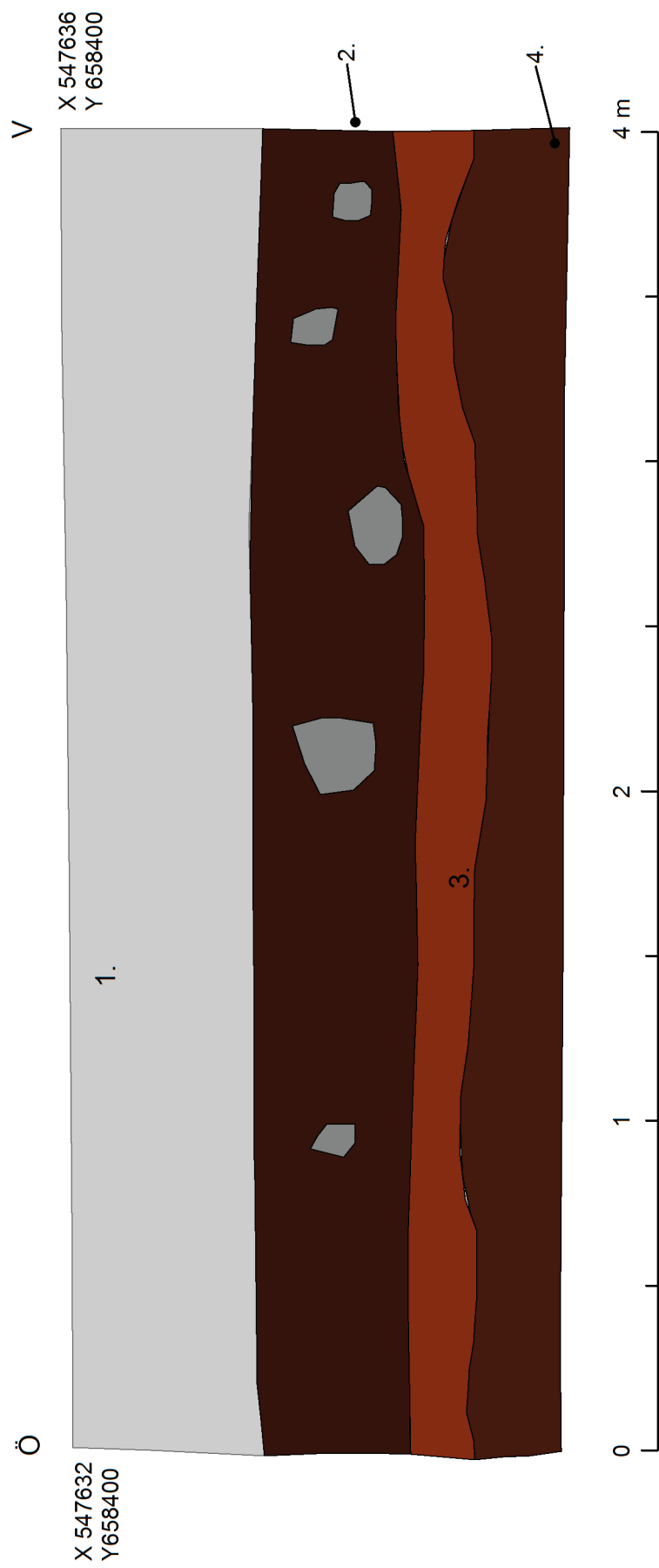
1. Bärager
2. Rasmassor, sten trä och tegel
3. Omrört träflislager, bark kvistar djurben
4. Infiltrationslager
5. Steril blålera

Rådhusgatan schaktgrop7

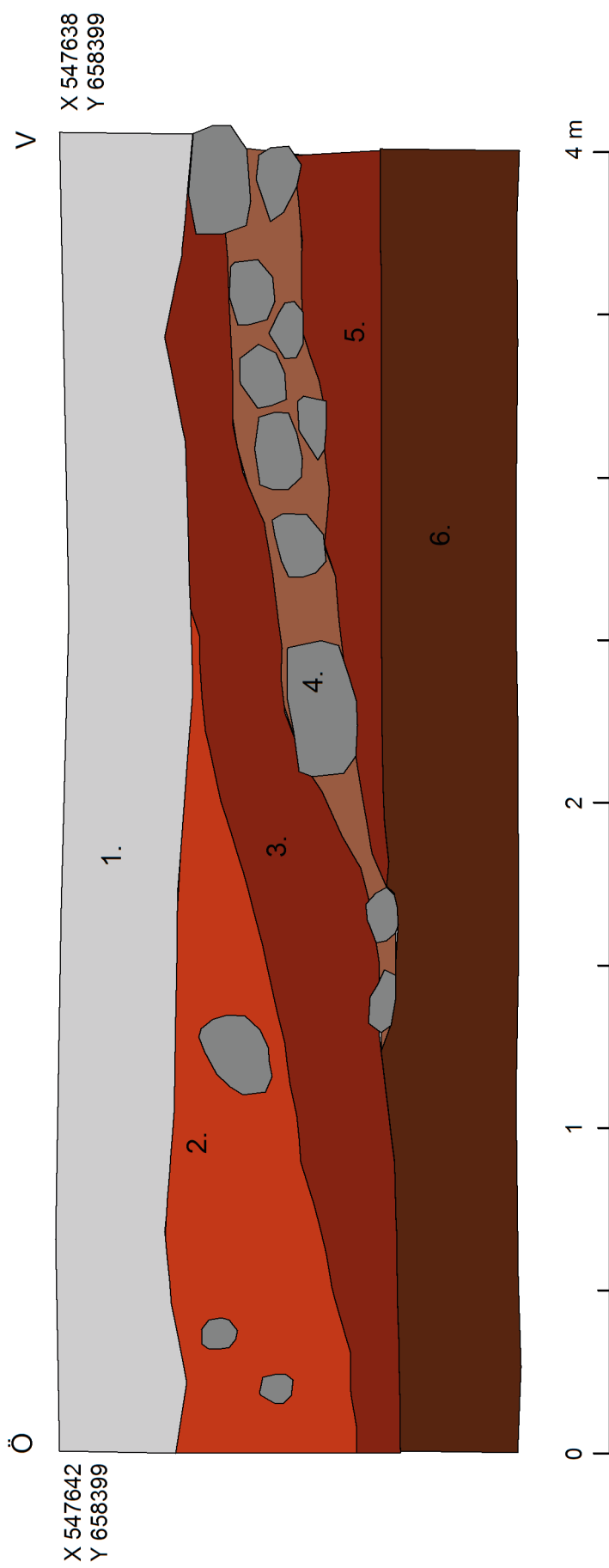
1. Bärlager
2. Grus och sten
3. Träflis med murbruk och sten
4. Infiltrationslager

Skottgränd schaktgrop 1

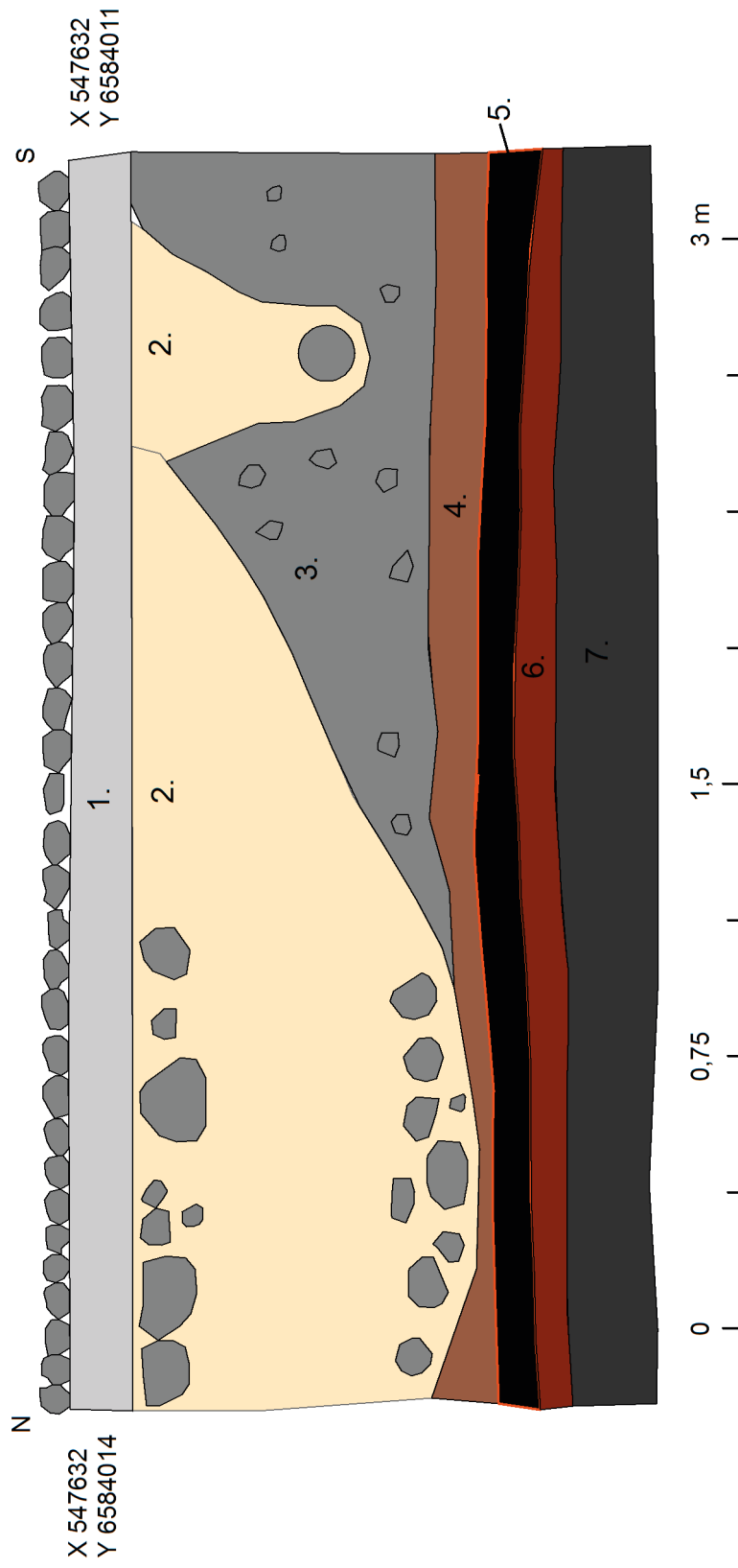
1. Bärlager
2. Svarbrun silt med träflis, tegel murbruk
3. Bark näver, djurhår, kalk
4. Humös mörkbrun silt

Skottgränd schaktgrop 2

1. Bärlager
2. Tegel murbruk sten
3. Bark, näver, djurhår
4. Utrasad syll? stenar men brun silt
5. Risbädd, slonor pinnar/ris
6. Mörkbrun organisk silt med träflis och bark

Skottgränd schaktgrop 3

1. Bärlager
2. Stöming
3. Raseringslager
4. Brun humös silt
5. Brandlager
6. Horisontellt trä
7. Svart humös silt

Bilaga 5. Vedartanalys

Ulf Strucke, SHMm

Analysprotokoll

Landskap:	Västmanland	Socken:	Arboga stad
Fastighet:	Skottgränd	RAÄ nr:	34
Kategori:	Stadslager		
AnalysId:	13105		
Anläggning:	Grop 3 Kulturlager	Provnr:	Prov 1
Vikt (g):	2,4	Analyserad vikt (g):	2,4
Fragment:	17	Analyserat antal:	17
Art:	Bark	Antal:	2
Material:	Obränd		
Kommentar:			
Art:	Björk	Antal:	2
Material:	Träkol		
Kommentar:	Vald för datering		
Art:	Bränt ben	Antal:	6
Material:	Br ben		
Kommentar:			
Art:	Ek	Antal:	1
Material:	Träkol		
Kommentar:			
Art:	Tall	Antal:	6
Material:	Träkol		
Kommentar:			

Bilaga 6. ^{14}C -datering

Consistent accuracy
delivered on time

Beta Analytic Inc.
4985 S.W. 74 Court
Miami, Florida 33155 USA
PH: 305-667-5167
FAX: 305-663-0964
beta@radiocarbon.com
www.radiocarbon.com

Darden Hood
President

Ronald Hatfield
Christopher Patrick
Deputy Directors

July 12, 2016

Ms. Erica Strengbom
Arkeologgruppen
Drottninggatan 11
Orebro, 70210
Sweden

RE: Radiocarbon Dating Results.

Dear Ms. Strengbom:

Enclosed is the radiocarbon dating result for one sample recently sent to us. The report sheet contains the Conventional Radiocarbon Age (BP), the method used, material type, and applied pretreatments, any sample specific comments and, where applicable, the two-sigma calendar calibration range. The Conventional Radiocarbon age has been corrected for total isotopic fractionation effects (natural and laboratory induced).

All results (excluding some inappropriate material types) which fall within the range of available calibration data are calibrated to calendar years (cal BC/AD) and calibrated radiocarbon years (cal BP). Calibration was calculated using the one of the databases associated with the 2013 INTCAL program (cited in the references on the bottom of the calibration graph page provided for each sample.) Multiple probability ranges may appear in some cases, due to short-term variations in the atmospheric ^{14}C contents at certain time periods. Looking closely at the calibration graph provided and where the BP sigma limits intercept the calibration curve will help you understand this phenomenon.

Conventional Radiocarbon Ages and sigmas are rounded to the nearest 10 years per the conventions of the 1977 International Radiocarbon Conference and consistent with all past Beta Analytic radiocarbon dates. When counting statistics produce sigmas lower than ± 30 years, a conservative ± 30 BP is cited for the result. The reported $\delta^{13}\text{C}$ was measured separately in an IRMS (isotope ratio mass spectrometer). It is NOT the AMS $\delta^{13}\text{C}$ which would include fractionation effects from natural, chemistry and AMS induced sources.

All work on this sample was performed in our laboratories in Miami under strict chain of custody and quality control under ISO/IEC 17025:2005 Testing Accreditation PJLA #59423 accreditation protocols. Sample, modern and blanks were all analyzed in the same chemistry lines by professional technicians using identical reagents and counting parameters within our own particle accelerators. A quality assurance report is posted to your directory for each result.

As always, your inquiries are most welcome. If you have any questions or would like further details of the analysis, please do not hesitate to contact us.

Our invoice will be emailed separately. Please, forward it to the appropriate officer or send a credit card authorization. Thank you. As always, if you have any questions or would like to discuss the results, don't hesitate to contact me.

Sincerely ,

Digital signature on file

Beta Analytic Inc.
DR. M.A. TAMERS and MR. D.G. HOOD

4985 S.W. 74 COURT
MIAMI, FLORIDA, USA 33155
PH: 305-667-5167 FAX: 305-663-0964
beta@radiocarbon.com

REPORT OF RADIOCARBON DATING ANALYSES

Ms. Erica Strengbom

Report Date: 7/12/2016

Arkeologgruppen

Material Received: 7/1/2016

Sample Data	Measured Radiocarbon Age	Isotopes Results o/oo	Conventional Radiocarbon Age(*)
Beta - 440617 SAMPLE: Skottgrand Prov 3 ANALYSIS: AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal AD 1295 to 1370 (Cal BP 655 to 580) and Cal AD 1380 to 1415 (Cal BP 570 to 535) Cal AD 1380 to 1415 (Cal BP 570 to 535)	580 +/- 30 BP	d13C= -24.1	590 +/- 30 BP

Dates are reported as RCYBP (radiocarbon years before present, "present" = AD 1950). By international convention, the modern reference standard was 95% the ^{14}C activity of the National Institute of Standards and Technology (NIST) Oxalic Acid (SRM 4990C) and calculated using the Libby ^{14}C half-life (5568 years). Quoted errors represent 1 relative standard deviation statistics (68% probability) counting errors based on the combined measurements of the sample, background, and modern reference standards. Measured $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ ratios ($\delta^{13}\text{C}$) were calculated relative to the PDB-1 standard.

The Conventional Radiocarbon Age represents the Measured Radiocarbon Age corrected for isotopic fractionation, calculated using the $\delta^{13}\text{C}$. On rare occasion where the Conventional Radiocarbon Age was calculated using an assumed $\delta^{13}\text{C}$, the ratio and the Conventional Radiocarbon Age will be followed by "**". The Conventional Radiocarbon Age is not calendar calibrated. When available, the Calendar Calibrated result is calculated from the Conventional Radiocarbon Age and is listed as the "Two Sigma Calibrated Result" for each sample.

CALIBRATION OF RADIOCARBON AGE TO CALENDAR YEARS

(Variables: C13/C12 = -24.1 o/oo : lab. mult = 1)

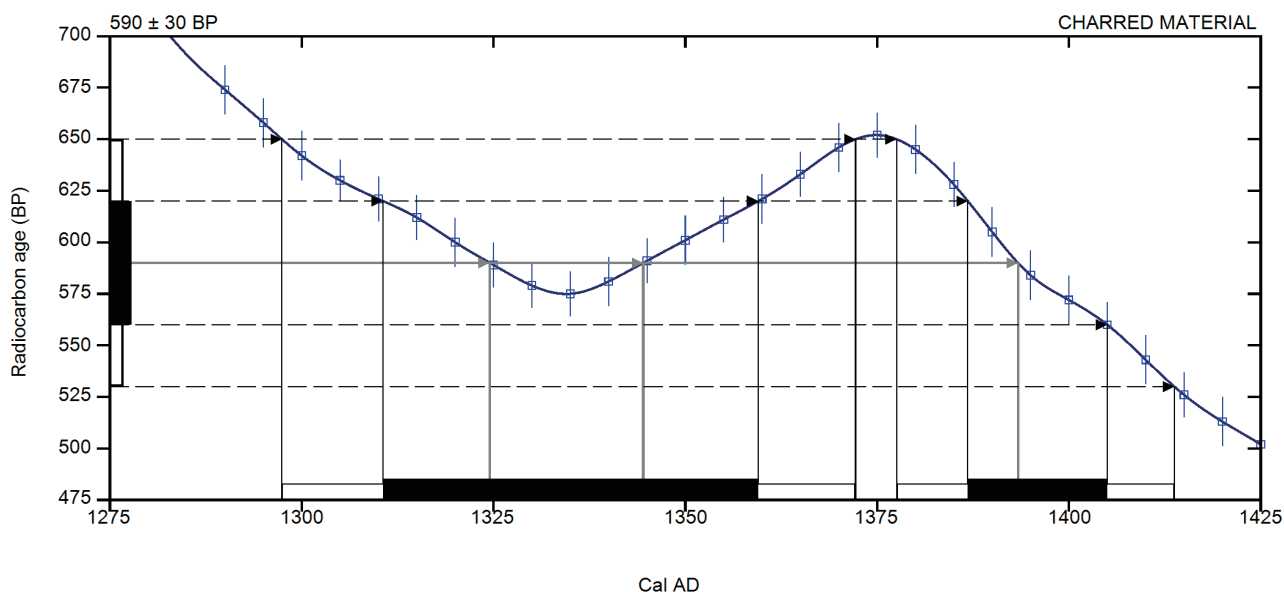
Laboratory number **Beta-440617 : SKOTTGRAND PROV 3**

Conventional radiocarbon age **590 ± 30 BP**

Calibrated Result (95% Probability) **Cal AD 1295 to 1370 (Cal BP 655 to 580)**
Cal AD 1380 to 1415 (Cal BP 570 to 535)

Intercept of radiocarbon age with calibration
curve Cal AD 1325 (Cal BP 625)
Cal AD 1345 (Cal BP 605)
Cal AD 1395 (Cal BP 555)

Calibrated Result (68% Probability) Cal AD 1310 to 1360 (Cal BP 640 to 590)
Cal AD 1385 to 1405 (Cal BP 565 to 545)

Database used
INTCAL13

References

Mathematics used for calibration scenario

A Simplified Approach to Calibrating C14 Dates, Talma, A. S., Vogel, J. C., 1993, Radiocarbon 35(2):317-322

References to INTCAL13 database

Reimer PJ et al. IntCal13 and Marine13 radiocarbon age calibration curves 0–50,000 years cal BP. Radiocarbon 55(4):1869–1887., 2013.

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

